

УДК 351

*Т. І. Ситник,
аспірант кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту,
Національний університет цивільного захисту України*

ВПЛИВ ФАКТОРІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В ПЕРІОД ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ЗАГРОЗ НА ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ ПІДТРИМКИ ТА СТАБІЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

*Т. Sytnyk,
Postgraduate student of the Department of Public Civil Administration Defense,
National University civil defense of Ukraine*

THE INFLUENCE OF SOCIO-ECONOMIC UNCERTAINTY FACTORS DURING THE PERIOD OF EPIDEMIOLOGICAL THREATS ON THE STATE SUPPORT POLICY AND STABILISM

При зустрічі з глобальними епідеміологічними кризами все більше зростає соціально-економічна невизначеність, а сама ступінь нестабільності настільки висока, що неможливо оцінити ймовірність наступних хвиль економічних загроз. І така криза супроводжується не лише глобальним характером втрат, а й самими витратами з обмеженими джерелами відшкодування і невизначеною тривалістю. Такі загрози є безпрецедентними подіями, які трансформують життя, епідеміологічні кризи швидко поширюються по світу, що призводить до світової економічної рецесії.

Для більшості підприємств епідеміологічна криза як обмежує багато можливостей для бізнесу, так і створює нові підприємства, які залежать від своїх покупців, постачальників, кадрового потенціалу. Закриття національних кордонів призводить до збоїв у логістиці та після виснаження запасів ставить під загрозу майже всіх інших суб'єктів ринку. Відповідно, епідеміологічні загрози показують, що всім необхідно розробити альтернативні плани дій в надзвичайних ситуаціях, що багато в чому зменшить можливості бізнес-структур, скорочуючи потенціал стратегій розвитку та відновлення.

Держави можуть переживати епідеміологічні загрози глобальних масштабів, до яких вони не були готові, і, навіть, не мати пропозицій ефективних стратегій подолання локальних епідеміологічних загроз, що підтверджує висновок про те, що потрібно в першу чергу розглядати саме невизначеність, а не ризики. Після епідеміологічних криз держави опиняються у колі більшої, а не меншої турбулентності, відповідно, що дійсно відрізняє поточну ситуацію принципово, так це важливість глобальних проблем: інфекційних захворювань, нерегульованого кіберпростору, інвестицій, посилені кризовими наслідками. До епідеміологічної кризи ефективність і витрати є головними критеріями, адже при епідеміологічній загрозі суттєвою причиною кризового стану багатьох видів бізнесу є нестабільність.

Для адаптації моделей антикризової поведінки необхідно формувати цілісне бачення ситуації, а не окремі локальні рішення, адже для подолання невизначеності немає можливості зробити єдиний оптимальний вибір, а багатоваріантність стратегій стає необхідністю. Основним способом виживання в розпал епідеміологічних загроз є економічна адаптація, що дозволяє об'єднати інтереси всіх учасників бізнес-моделей. Це може бути

актуалізовано результатами цифрових трансформацій або системною взаємодією з кіберпростором.

In the face of global epidemiological crises, socio-economic uncertainty is growing, and the degree of uncertainty is so high that it is impossible to estimate the likelihood of subsequent waves of epidemiological threats. And such a crisis is accompanied not only by the global nature of losses, but also by the costs themselves with limited sources of compensation and indefinite duration. Such threats are unprecedented events that are transforming our lives, and epidemiological crises are spreading rapidly around the world, leading to a global economic recession and recession.

For most companies, the epidemiological crisis both limits many business opportunities and creates new companies that depend on their customers, suppliers, human resources. The closure of national borders leads to logistics disruptions and, after depletion, threatens almost all other market participants. Accordingly, epidemiological threats show that everyone needs to develop alternative contingency plans, which will greatly reduce the capacity of enterprises, reducing the potential of their development and recovery strategies.

States may experience global epidemic threats to which they were unprepared, and may not even have proposals for effective strategies to address local epidemiological threats, confirming the conclusion that uncertainty rather than risks should be considered first. After epidemiological crises, countries find themselves in a circle of greater rather than less turbulence, respectively, which really distinguishes the current situation in principle, so is the importance of global problems: infectious diseases, unregulated cyberspace, investment, exacerbated by the crisis. Before the epidemiological crisis, efficiency and cost are the main criteria, because in the case of an epidemiological threat, a significant cause of the crisis in many types of business is instability.

To adapt models of anti-crisis behavior, it is necessary to form a holistic view of the situation, rather than individual private decisions, because to overcome uncertainty there is no possibility to make a single optimal choice, and multivariate strategies become necessary. The main way to survive in the midst of epidemiological threats is technological adaptation, which allows to unite the interests of all participants in business models. This can be confirmed by the results of digital transformations or interaction with digital business.

Ключові слова: державна політика, епідеміологічні загрози, економічна невизначеність, бізнес-моделі, підприємництво, криза, стабілізація, підтримка.

Key words: state policy, epidemiological threats, economic uncertainty, business models, entrepreneurship, crisis, stabilization, support.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями.

Епідеміологічні загрози породжують не лише проблеми, а й можливості, тому державна політика підтримки та стабілізації діяльності бізнесу має бути спрямована на збереження позитивного балансу платежів, зберігаючи зайнятість за рахунок фінансової допомоги [7]. Кризові ситуації мають також й позитивні результати, включаючи спрямованість на перебудову організації бізнесу в сторону цифровізації. Усунення проблем, що призвели до кризової ситуації багато в чому залежить від ефективності діагностики епідеміологічних загроз, у цьому контексті діагностика кризи, концептуалізація та аналіз цього прийому залишаються досить актуальними як в соціальній, економічній, так і в управлінській сферах.

Діагностика бізнесу повинна включати в себе комплекс заходів, відмінних від відомих в антикризовому управлінні, а саме аналіз динаміки грошових потоків як основного джерела грошових ресурсів, їх зростання або зниження є інтегральним критерієм, використовуваним в розумінні проблем фінансування. Важливим є аналіз індивідуальних особливостей бізнесу з метою визначення стійкості до кризових ситуацій, що найчастіше відбуваються у стратегічному баченні підприємців, аналіз інституційного середовища і можливостей бізнесу. Також необхідним є аналіз різних програм підтримки, аналіз готовності до перетворень у власних бізнес-процесах та готовності до цифрових перетворень середовища і цифровим й комунікаційним перетворенням споживача.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Вивчаючи можливості антикризових стратегій, безсумнівно, слід враховувати при розгляді концепції ризику і способи пом'якшення, або подолання діючих чи очікуваних кризових проблем, з якими зустрічаються компанії, незалежно від їх конкретного часу і ситуації [5]. Чинники, що збільшують, або зменшують рівень досвіду вирішення

несподіваних проблем сприяють виникненню економічних невизначеностей, володіють великим пріоритетом при дослідженні саме в період епідеміологічних криз.

Саме тому, необхідно залишатися на тій позиції, що якщо ризики можуть бути виміряні, а настають події, що призводять до локальної кризи підприємства, то у цьому випадку причиною банкрутства є неефективність управління. У період епідеміологічних загроз економічна невизначеність може сприяти створенню криз різного ступеня, деякі з них можуть бути надмірно посилені через відсутність об'єктивної інформації. Основна помилка на початку кризи полягає в тому, що бізнес не враховує непередбачені обставини і зберігає колишню бізнес-модель, лише доповнену новим інструментарієм.

Формулювання мети статті, постановка завдань. Метою статті є обґрунтування реалізації державної економічної політики в період епідеміологічних загроз на сучасному етапі соціальних трансформацій щодо стабілізації та підтримки діяльності бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Коли бізнес перебуває на ранніх стадіях свого життєвого циклу дефіцит досвіду обмежує їх вибір, а відсутність доступу до ресурсів не дозволяє вибрати ефективну стратегію. Цей вибір обмежений також тим, що бізнес змушений в своїх рішеннях орієнтуватися на зовнішній вибір, що веде також до появи додаткових загроз, кожна з яких сама по собі може підштовхнути підприємства до закриття і банкрутства. Серед таких непрогнозованих чинників слід зазначити вимушені швидкі зміни в поведінці споживачів і національних перевагах в країнах-експортерах, нормативні обмеження і безліч інших причин, що піддають багатьом бізнес-структурам непередбачені ризики та невизначеності.

Обґрунтуванням цього твердження служить той факт, що діяльність бізнесу орієнтована на оперативне реагування на ринкові фактори, що з одного боку призводить до більшої чутливості тенденцій ринку, але з іншого боку, формує довгострокові загрози бізнесу, що не володіє захисним потенціалом від швидких змін, котрі призводять до його загибелі [3]. Немоżliвість низки підприємств виконувати свої функції призводить до загострення конкурентної боротьби і ще більшого посилення впливу кризи. Тому навіть у тих сегментах, які страждають практично повністю, мають місце вдалі рішення, і підприємства швидко реалізують їх через власні платформи або нестандартні рішення. Незважаючи на успіх окремих компаній їх стрімкий розвиток посилює загальну ступінь загроз, формуючи стратегії виживання шляхом витіснення конкурентів. Аналогічна ситуація виникає при переорієнтації на внутрішні ринки як постачальників, так і споживачів через домінування окремих учасників на внутрішніх сегментах ринків.

На даний час можна виділити наступні групи чинників, що створюють невизначеність для бізнесу: чинники епідеміологічних загроз, фактори шокової зміни цін на нафту, адресне державне регулювання і підтримка, цифрова трансформація, зміна моделей споживання товарів і послуг, що створюються бізнесом [9]. Як правило, керівництво компаній з обмеженими джерелами прагне забезпечити ефективність своїх ресурсів, включаючи логістичні поставки, і зберегти грошові потоки щоб уникнути короткострокової економічної невизначеності та неплатоспроможності.

Не потребує дискусії питання про те, що рівень ресурсів, який потрібний в даний момент, надає важливу роль у зменшенні виникання невизначеностей, незважаючи на позитивне реагування ринків про розробку тієї, чи іншої вакцини від епідеміологічного захворювання виявляється не стільки сам факт розробки вакцини, скільки наявність потужностей, на яких можна виготовляти дану вакцину. Але є повною невизначеністю, чи залишиться сезонна потреба в такій вакцині, чи епідеміологічне захворювання буде пережите і масової потреби у повторній вакцинації не буде. Але, часто в процесі доступності обмежених ресурсів і мінімізації фіксованих витрат втручається поведінка учасників, які намагаються отримати додатковий дохід.

Окремі рішення можуть бути обґрунтовані на основі потреб, не дивлячись на загальну невизначеність майбутнього, проте, найбільша загроза має спробу заробити на невизначеності при перенесенні покриття потреб на майбутній час. Тому, в період епідеміологічної кризи необґрунтовані дії тільки посилять фінансовий розрив і приведуть до більшої ймовірності банкрутства. Також довгострокові витрати можуть мінімізувати короткострокові витрати для споживачів, інтенсивність кризи і поточні сукупні витрати можуть змусити завищити ціни з метою покриття поточних витрат, що не означає реальність їх придбання контрагентами [1]. Відсутність вироблених і перевірених правил господарської поведінки не дозволяє виробити далекоглядну перспективу, що дозволяє уникнути економічних невизначеностей.

На практиці постачальники вважають, що володіють певними монополістичними повноваженнями щодо маніпулювання цінами. В цілому слід зробити висновок, що конкуренція підсилює наслідки кризи в момент прояву негативних подій, і в той же час забезпечує необхідну рівновагу в посткризовий період. Негативний вплив на бізнес, пов'язаний з продуктами і послугами надають обмежувальні заходи, тому саме інноваційні рішення є найбільш затребувані в посткризовій економіці.

Роль інформації та якісного зв'язку істотна, і це впливає на поточну оцінку невизначеності, більш того, майже всі нові досягнення в галузі управління та виробництва, включаючи адитивні технології, в значній мірі залежать від інформації [8]. Проте, швидкість комунікації, його доступність і наявність достовірних джерел інформації, в тому числі й про власних споживачів, стає засобом, котрий в якійсь мірі знижує невизначеність з точки зору можливості антикризового управління, і тому практично не приносять користі спроби активного управління при наявності невизначеностей.

Істотно ускладнюється й управління людськими ресурсами та підбір кадрів, активна кадрова політика може істотно вплинути на ситуацію і не лише знизити негативні наслідки епідеміологічних загроз, а й скерувати підприємство до розвитку. Готовність до цифрових перетворень стає відмітною ознакою кризової

ситуації, що виникає під час епідеміологічних загроз, тому що всі інші прийоми відносяться до галузевої, продуктової диверсифікації, що вимагає більш значного часу, ніж дозволяють рамки кризової ситуації. План відновлення є потрібним в будь-якому випадку, і відповідно, антикризова діяльність на багатьох підприємства тільки почнеться з початком відновлення всієї економіки держави.

Оцінка платоспроможності дає відповідь на питання про можливість погашення вимог у момент їх надходження, така оцінка може бути проведена як на основі даних бухгалтерської звітності, так і на основі прогнозування грошових потоків. Однак, точне прогнозування грошових потоків можливе на короткий проміжок часу, а в період загальної кризи, а не локально для конкретного бізнесу, що може бути складно в силу невизначеностей, які на відміну від ризику неможливо оцінити [6]. Крім цього, в цій моделі критично важливим визнається визначення ліквідаційної вартості, що в момент епідеміологічних загроз може бути помилковим, тому що відбувається завищення вартості багатьох активів.

Розробка моделей фінансового аналізу для прогнозування проблем бізнесу може розглядатися як система раннього попередження, яка виявляється дуже корисною для власників і менеджерів. Фінансові коефіцієнти є важливими інструментами для прогнозування проблем бізнесу, вони зазвичай використовуються для розробки моделей або класифікаторів [2]. Фінансовий аналіз включає в себе фінансові показники і статистичне прогнозування, які дозволяють вимірювати поточний фінансовий стан операційних підрозділів і послідовно прогнозувати тенденції їх майбутнього фінансового стану. Процес розробки фінансових показників забезпечує основу для збору і аналізу інформації про фірму на регулярній основі.

Зазначена модель необхідна на стадії епідеміологічної загрози, коли потрібно більш оперативне прийняття рішення, оскільки немає необхідності використовувати дану модель в докризовому стані, так як в силу суперечливості вона може змусити відмовитися від підприємницької стратегії й тим самим погіршити майбутні результати. При наявності негативної динаміки фінансових показників далі повинен бути здійснений комплексний аналіз, оскільки ні діагностика, ні експрес-аналіз не дасть точного розуміння причин виявлених негативних тенденцій, а також не дозволить встановити причинно-наслідкові зв'язки між обліком і фінансовими показниками.

Накопичений досвід в перебігу непередбачуваних епідеміологічних загроз призведе до того, що у багато рішень можуть закладатися наслідки загроз і найбільш яскраві його чинники. Готовність організації до переходу на віддалену роботу своїх працівників може підтримуватися досить тривалий час, якщо не буде формалізованим в цілому, зазнають змін попередні рішення в галузі фінансування, кредитування [4]. В умовах досконалої конкуренції багато постачальників використовують ціноутворення, щоб стимулювати попит, а самі ціни залишаються конкурентоспроможними через високу еластичність попиту.

Формулювання висновків і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Епідеміологічна криза для конкретного бізнесу включає в себе час очікування початку обмежувальних заходів, яке миттєво призводить до гострої фази. Слід звернути увагу, що для епідеміологічної кризи роль загальної господарської діагностики істотно перевищує значення фінансової, у цій фазі кризи, провівши превентивну діагностику показників діяльності бізнесу, можна підготувати план антикризових дій, тому на такому етапі актуально проведення діагностики кризової ситуації. Як тільки криза подолана, починається зростання бізнес-структур, стабілізується її діяльність і можна досягти запланованих результатів.

На етапі гострої кризи відсутні можливості відновити всі втрати, а обсяг збитку визначає можливості управління кризою, тому на цій стадії велика ймовірність руйнування бізнес-структури. Коли підприємницькі структури зустрічаються з кризою, їх план управління повинен бути складений на основі найкращих оцінок сценарію прийняття рішення. Саме через це, необхідне ефективне державне управління на основі поточної інформації з урахуванням факторів змін у зовнішньому середовищі. Адекватна реакція і строго сплановані дії дозволяють пом'якшити її наслідки і уникнути банкрутства, оскільки соціально-економічне зростання є кінцевою метою ефективної державної політики.

Список використаних джерел.

1. Гойда Н.Г., Курділь Н.В., Вороненко В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров'я України. *Запорізький медичний журнал*. 2013. № 5 (80). С. 104-108.
2. Григорович В.Р. Удосконалення управлінських механізмів державної підтримки системи охорони здоров'я в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=93> (дата звернення: 15.08.2017).
3. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр.: у 2 ч. / заг. ред. проф. М.М. Білинської, проф. Я.Ф. Радиша. Київ: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
4. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні: навч.-наук. вид. / заг. ред. М.М. Білинської. Київ-Львів: НАДУ, 2012. 240 с.
5. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Аналіз результатів реформування системи охорони здоров'я в пілотних регіонах: позитивні наслідки, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. *Україна. Здоров'я нації*. 2015. № 3. С. 67-86.
6. Лобас В.М., Шутов М.М., Вовк С.М. Методологія реформування систем охорони здоров'я, за кластерними підходами. *Україна. Здоров'я нації*. 2013. № 2 (26). С. 84-88.
7. Мартякова О.В., Трикоз І.В. Перспективи модернізації охорони здоров'я. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 4 (32). С. 23-30.
8. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років / Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf> (дата звернення: 13.08.2017).

9. Фещенко Н.М. Галузь охорони здоров'я: проблеми та перспективи фінансового забезпечення. *Держава та регіони*. 2010. № 3. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2559/1/Derzhava%20ta%20regioni_2010_6_155-161.pdf (дата звернення: 12.09.2017).

References.

1. Hojda, N.H., Kurdil', N.V. and Voronenko, V.V. (2013), "Regulatory and legal support of public-private partnership in health care of Ukraine", *Zaporiz'kyj medychnyj zhurnal*, vol. 5 (80), pp. 104–108.
2. Hryhorovych, V.R. (2010), "Improving the management mechanisms of state support of the health care system in Ukraine", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, [Online], vol. 2, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=93> (Accessed 15 Aug 2017).
3. Bilyns'ka, M.M. and Radysh, Ya.F. (2013), *Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov'ia* [State policy in the field of health care], Press NADU, Kyiv, Ukraine.
4. Bilyns'ka, M.M. (2012), *Derzhavne upravlinnia reformuvanniam systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini* [Public administration of health care reform in Ukraine], Press NADU, Kyiv-L'viv, Ukraine.
5. Lekhan, V.M., Slabkyj, H.O. and Shevchenko, M.V. (2015), "Analysis of the results of health care reform in the pilot regions: positive consequences, problems and possible solutions", *Ukraina. Zdorov'ia natsii*, no. 3. pp. 67–86.
6. Lobas, V.M., Shutov, M.M. and Vovk, S.M. (2013), "Methodology of reforming health care systems, according to cluster approaches", *Ukraina. Zdorov'ia natsii*, no. 2 (26), pp. 84–88.
7. Martiakova, O.V. and Trykoz, I.V. (2015), "Prospects for health care modernization", *Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*, no. 4 (32), pp. 23–30.
8. Ministry of Health of Ukraine (2014), "National strategy for reforming the health care system in Ukraine for the period 2015-2020", available at: <https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf> (Accessed 13 Aug 2017).
9. Feschenko, N.M. (2010), "Problems and Prospects for Financial Security", *Derzhava ta rehiony*, [Online], no 3, available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2559/1/Derzhava%20ta%20regioni_2010_6_155-161.pdf (Accessed 12 Sep 2017).

Стаття надійшла до редакції 08.07.2018 р.